ŞUMEYT BİN ACLÂN

Tabiînin büyüklerinden âlim ve velî bir zât. Hikmetli sözleri, güzel huyları ile herkesin sevgilisi olmuş bir Allah adamı, ismi Şumeyt bin Aclân olup, künyesi Ebû Hümâm'dır. (Ebû Ubeydullah da denildi). Büyük tasavvuf âlimlerinden olan Şumeyt bin Aclân'ın hayatı, tahsili ve ölüm târihi hakkında kesin bilgi olmayıp, hicri ikinci asırda yaşamıştır. Yaşayışı, hâli, hikmetli sözleri ile birçok kimselerin haramları terk edip, Allahü teâlânın râzı olduğu hâle gelmesine sebeb oldu. Onun bu husûsiyeti, söylediği ve tavsiye ettiği şeyleri, önce kendisinin yaşamasıydı. Hâli, ilmine ve söylediğine uygun, dünyâya zerre kadar muhabbet ve meyli olmadan ibâdet, tefekkür, korku ve ümid arasında yaşama şeklindeydi. Buyurdu ki: "Îmânı sağlam olan haramlardan kaçan kimseler, zekî ve akıllı kimselerdir. Bunlar Allahü teâlânın helâl kıldığı temiz rızıklarını yerler. Pis olan kötü olan şeyleri yemezler ve içmezler (Domuz eti ve şarap gibi). Âhıret ni'metleri içerisinde yaşarlar. Cehennemde azâb olarak karşılarına çıkacak bir işi yapmazlar. Onlar Allahü teâlânın azâbını bilirler. Her yerde bu bildiklerine uygun hareket ederler. Korku ile uyurlar, akıbetlerini ve kıyâmet hâllerini düşünerek vekar ile, ağır başlı olarak kalkarlar."

Şumeyt bin Aclân (radıyallahü anh) dünyâ için çalışıp, bütün arzusu ve düşüncesi dünyâ olan insanlardan hoşlanmaz, onlardan kaçardı. Bu insanların, uğruna ölmeyi dahi göze aldıkları malları ve mülklerinden, çok kısa bir zaman sonra ayrıldıklarını ve bütün ömürlerini harcadıkları mallarının dünyâda kalıp âhirete bir şey götüremediklerini görür ve bu insanlara acırdı. Onların gafletlerini ve içinde bulundukları hâli anlatarak şöyle buyurdu: "Dünyânın âşıkları (haramlara dalanlar) sarhoşturlar. Gönül verdikleri dünyâ onlardan kaçar, halbuki onlar dünyâya âşık olmuşlardır. Süt emen çocukların annelerini arayıp, bağlandıkları gibi dünyâya bağlıdırlar. Asla ondan ayrılmayı istemezler. Allahü teâlâ onlardan birisine bir ni'met ihsân ettiği zaman, onlara bir riya ve şöhret gelir. Onlar, haram helâl her ne olursa olsun dünyâya (mala, mülke) bağlanır, onu isterler. Sonra insanlara döner, "Geliniz, bizim mallarımıza bakınız" diyerek öğünürler. Mü'minler ise kendilerine gelen şeyler için "Allaha yemîn ederiz ki helâlden olmayan bir şeyde güzellik yoktur. Eğer haramdan olursa Allahü teâlâ onu yok etsin" derler. Münâfıklara gelince; "Bize yazıklar olsun. Keşke bizim daha çok malımız olsaydı" derler. Çocukları için yağlar ve ballar ister, bunu fakîr ve miskîn çocukların yanında yerler. Fakîr çocuklar annelerine gidip "Ey annemiz bize yağ ve bal ver. Çünkü biz, filânın çocuğunu, onları yerken gördük" derler. Onlara anneleri "Bunlar çok pahalı şeyler yavrularım, ben size ancak tuz ve ekmek verebilirim" der.

Şumeyt bin Aclân hazretlerinin oğlu Ubeydullah; Babam dünyâ adamlarını şöyle tarif etti: "Dünyâya düşkün olanlar, akılları kısa ve ahmak olanlardır. Onların arzuları, yiyecekleri, şehvetleri ve kendilerini süslemeleridir. Onlar şöyle derler: Ne zaman sabah olacak? Sabah olsun ki, yiyelim, içelim, oynayalım. Ne zaman akşam olacak? Akşam olsa da uyusak. Onların geceleri pislik içerisindedir, günah işlerler. Gündüzleri ise tenbeldirler." diye haber vermiştir.

Allahü teâlâya gönül veren Allah'ın velî kullarını, dostlarını ise şöyle tarif etti: "Evliyâullah, Allahü teâlânın rızâsını, beğenmesini, nefslerinin arzu ve isteklerine tercih ederler. Eğer nefslerinin arzu ve istekleri onları çok zorlarsa, onlar nefislerini Rablerinin rızâsı için isteklerinden vaz geçmeye mecbûr ederler. Böylece se'âdete erer ve Cehennemden de necât (kurtuluş) bulurlar." Şumeyt bin Aclân dünyâda Allahü teâlânın ihsân etmiş olduğu ni'metlere şükür etmeği ve onların kıymetini bilmeyi tavsiye buyurur ve "hastalık gelmeden sıhhatin, meşgûliyet gelmeden boş vaktin, ölüm gelmeden evvel hayatın kıymetini biliniz" diye nasîhat ederdi. Dünyâda geçen vakitlerinin en kıymetlisinin Allahü teâlânın zikri ile geçen vakitleri olduğunu beyân eder ve duâlarında "Allahım, dünyâdaki en güzel vakitlerimizi senin zikrin ve sana ibâdetle geçen vakitler yap" diye yalvarırlardı. Ya'nî Allahü teâlâdan vakitlerini ibâdet ve zikirle geçirip, dünyâyı, yemeği-içmeği, uyumayı sevdirmemesini isterdi.

Buyurdu ki: Ey insanlar! Dünyâ gündüzler ve gecelerdir. Bunlar birbirlerini takip eder. Eğer gündüz yapacağın işi yapmazsan vakit geçer gece oluverir. O halde işlerini sonra

yaparım diyerek geriye bırakma ve sen dâima sâimlerle (oruçlu olup, ibâdet edenlerle) beraber bulun.” Bu sözüne sâdık kalır, dünyâ ehli ile bir arada bulunmazdı. Zamanındaki ba’zı devlet adamları onu yemeğe da’vet ettiler. Özür beyân edip gitmedi. Niçin gitmediğini soranlara: “Onların da’vetine gitmeyip yemeği kaybetmek, dînimden ba’zı şeyleri kaybetmekten daha kolay geldi. Mü’minin dîninin, midesinden çok daha kıymetli olması lâzımdır” diye cevap verdi. İnsanın asıl gayesi dînidir. Şumeyt (radıyallahü anh) dînin muhafazasına çok ehemmiyet verir ve İslâmiyete uymıyan her şeyi reddederdi. Buyurdu ki: “Mü’minin sahip olduğu şeylerin ilki ve en kıymetlisi dînidir. Malı olduğu zaman dîni olan, malı olmadığı zaman dîni olmayan, dîni malına bağlı olan kimseler vardır. Böyle kimseler mallarını hiç kimseye emânet edemezler, insanlar da onu emîn bir kimse olarak bilmezler. Böyle olanlara yazıklar olsun.” Dinleri dünyâya bağlı olanları şöyle tarif etmiştir: “Altın ve para, münâfıkların boynuna geçmiş bir iptir. Her türlü pisliğe boyunlarındaki bu iple çekilirler.” Münâfık olmaktan çok korkar ve herkese münâfıklığın alâmetlerini anlatırdı. Kendisine “Münâfık ağlar mı?” diye soruldu. Cevâbında “O gözünden ağlar, fakat kalbi ağlamaz” buyurdu. Hiçbir şeyin, insanı Allahü teâlâdan alıkoymasını istemezdi.

Buyurdu ki: “Allahü teâlâya kulluk için yaratılmış olan bir kulun şehvetleri onu ibâdetten alıkoyarsa, o ne kötü bir kuldur.”

“Âhıret için yaratılıp, dünyânın kendisini âhıretten alıkoyduğu kul ne kötü bir kuldur. Halbuki dünyâ fânî âhıret ise bakîdir.” Buyurdu ki, “Her gün ömrünün bir kısmı gitmekte, sen ise buna üzülmüyorsun. Her gün sana yetecek kadar rızık verilmekte, fakat sen, sana verilen şeyleri kâfi görmüyorsun ve seni azgınlaştıracak, Allahü teâlâdan uzaklaştıracak şeyi istiyorsun. Aza kanâat etmiyor, çokla doymuyorsun. Kendine ihsân edilen ve içinde bulunduğu ni’metlere şükretmekten âciz iken, daha fazlasını istemek nasıl uygun olur? İsteğinin fazlalığı seni aldattı. Arzu ve istekleri dünyâ için olan bir kimse, âhıret için nasıl çalışabilir. Hayret edilir, ne kadar çok şaşılır şu kimseye ki, âhırete inanıyor ve dünyâ için çalışıp ona koşuyor.”

Şumeyt (radıyallahü anh) az konuşurdu. Bu husûsta, “Ey Âdemoğlu! Sen sustuğun müddetçe selâmettesin. Konuştuğun zaman sakınmaya (düşünüp, ölçülü ve dikkatli konuşmaya) yapış” buyurmuştur. Bir bayram günü eğlenen bir kalabalığa bakar ve oğlu Ubeydullah’a “Eskimeye mahkûm bir elbise ve bir müddet sonra böceklerin yiyeceği et olan şu insanları görüyor musun?” buyurarak kabre girecek bir insanın gaflet içinde eğlenip oynamasına olan hayretini bildirmiştir. Allahü teâlânın mü’minlere ayrıca bir îmân kuvveti verdiğini bildirmiş ve: “Allahü teâlâ mü’minin kalbine bir kuvvet vermiştir ki, bu kuvveti a’zâlarına vermemiştir. Şu ihtiyârı görüyor musunuz? ihtiyâr haliyle geceleri nasıl ibâdet ediyor, gündüzleri oruç tutuyor. Gençler ise bunu yapmaktan âcizdirler” buyurmuşlardır.

Din ilimleriyle uğraşanların, ilimlerini dünyâ kazancına vesîle kılmalarını istemezdi. Herkese bunu anlatırdı. Bu husûsta: Sizden biriniz Kur’ân-ı kerîm okumayı öğrenir ve ilim tahsil eder. Bu ilimleri öğrenir ve dünyâyı kalbine yerleştirir, dünyâya koşar. Dünyâyı (taç gibi) başına geçirir. Bunu görenler “Bu kimse bizden daha âlim. Eğer dünyâyı istemekte bir fayda görmeseydi böyle yapmazdı” derler, sonra dünyâya rağbet ederler, onu toplamağa başlarlar. Buna sebep olan ilim sahibleri şu âyet-i kerîmede bildirilenlerden olurlar “Kıyâmet günü kendi günahlarını tamamen yüklendikten başka, saptırdıkları insanların günâhlarından bir kısmını da yükleneceklerdir” (Nahl-25). Fâsıklara muhabbet etmez, fıskı hoş karşılamazdı. Buyurdu ki: “Kim, fıskdan günahtan râzı olur beğenirse, onu yapanlardan olur. Kim de Allaha isyan edenleri beğenirse, râzı olursa, Allahü teâlâ onun ibâdetlerini kabûl etmez.”

Buyurdu ki: “Şaşılır şu kimseye ki, kalbi âhırete bağlı iken kendisine ufak bir şey te’sîr etse veya pire ısırsa, âhıreti hemen unutuverir.”

“Şu iki insan dünyâda azâb içindedir Dünyâ ni’metleri kendisine verilmiş, fakat bunları kâfi görmeyip dünyâ ile devamlı meşgûl olan insan. İkincisi ise; Dünya ni’metlerinden mahrûm olduğu halde devamlı onların hasret ve üzüntüsüyle ve ona kavuşma arzusuyla dolu insan.”

“Allaha yemîn ederim ki, bedenlerimiz sizi Allahü teâlâya yaklaştıran bineklerdir. O bedenlerinizi Allahü teâlâya itaatte kullanınız ki, Allahü teâlâ o bedenlerinizi mübârek kılsın.”

“Allahü teâlânın; baktığı şeyden ibret alan bir göz, fasîh bir lisan, hayrı anlayan, inanan ve amel eden bir kalb verdiği kimseler felah bulur kurtulurlar.” Şumeyt (r.aleyh) insanların

üç kısım olduğunu beyân etmiş ve “Birincileri hayırlı amel işleyen, ona devam eden ve ona devam ettiği halde ölenler. İşte bunlar mukarreblerdir. İkincileri; ömürlerini günah ve uzun bir gafletle geçirip, sonra tövbe etmiş olanlar. İşte bunlar Eshâb-ı yemîndirler (Cennet ehlidirler). Üçüncüsü ise; ömürlerini Allahü teâlânın men ettiği şeylerle geçiren, harama günaha devam eden ve o haliyle dünyâdan ayrılanlar. İşte bunlar Eshâb-ı şimâldirler (Cehennemlikdirler).

Şumeyt bin Aclân, her haliyle İslâmiyete uygun hareket eden bir zât idi. Buyurdu ki: “Ölümü düşünen insan, ne dünyânın geçici sıkıntılarına üzülür, ne de gelip geçen ni’metlerine sevinir.”

¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾

1) Hilyet-ül-evliyâ cild-3, sh. 125